

LEVI MAURITZSSON:

Utrikeskrönika

Hongkong och dess framtid, amerikanska primärvalen, rymdförsvaret och nedrustning, samt Sverige mitt i stormaktsspelet, det är dagens ämnen som behandlas i denna utrikespolitiska krönika som vi kommer att införa regelbundet.

Av sitt gamla koloniala välde har Storbritannien i dag ett dussintal kolonier kvar. Det är små smulor, utspridda runt om jordklotet och kallas för övrigt inte längre kolonier – det låter fult i dag – utan ”beroende territorier bortom haven”, vilket lär vara mycket finare – tro det den som vill. Tre av dem är just föremål för internationella tvister – Falklandsöarna, Gibraltar och Hongkong. I fråga om antalet invånare representerar Hongkong 95 % av vad som är kvar av det brittiska imperiet. Under den brittiske guvernören trängs här, på en yta mindre än Storstockholms omkring 6 miljoner invånare, därav några hundra tusen vita, resten kineser. De flesta kom (eller sam – i bokstavlig mening) på flykt undan kommunisterna på Kinas fastland. Strax efter andra världskriget var invånarantalet en tiondel av dagens.

I förhandlingarna som i drygt ett år har pågått i Peking mellan brittiska och kinesiska diplomater hade man nyligen uppnått ett avgörande genombrott, när brittiska regeringen i princip accepterade att kineserna efter den 30 juni 1997, när arrendekontraktet över 90 % av landsytan löper ut, ska överta både suveräniteten och administrationen över hela området. Det var det avgörande hindret, resten av förhandlingarna, vars senaste rond nyligen började i Peking, beräknas vara en ren formalitet. Fast denna formalitet kommer nog att få långtgående konsekvenser inte blott för Hongkongs invånare, utan praktiskt taget för hela världen. Varför?

Framför allt därför, att tilliten till kinesiska garantier inte är stor. Hongkong är i dag formellt beroende av Britannien, men ekonomiskt är det faktiskt en regio-

Levi Mauritzsson är journalist. Han har under många år varit verksam i Sverige och är nu stationerad i London.

nal stormakt, vars inflytande och betydelse överstiger Sydöstasiens gränser med stor marginal. Här ligger ett av världens allra största finanscentra. Hongkong är frihamnen för tullfri handel mellan öst och väst i geografisk (inte i politisk) mening. För det kommunistiska Kina är det en kanal, varigenom man diskret slussar ut sina varor på de kapitalistiska marknaderna och suger in den mycket behövliga hårdvalutan, Hongkong har dessutom en betydande egen industriell kapacitet. Invasionen av dess billiga textilvaror, plast- och leksaksprodukter och elektronik skakade om ekonomierna i flera västerländska industristater, inte minst vår egen teko-industri.

Flera gånger under det gångna året, när de brittisk-kinesiska förhandlingarna tycktes ha åkt fast, hade värdet på den lokala valutan – Hongkong dollarn – sjunkit avsevärt och affärerna på börsen så gott som avstannade. Så ock denna senaste gång, när ryktena spridits att Storbritannien nu är berett att avstå både suveräniteten och förvaltningen till Kina efter 1997. Hittills krävde de brittiska förhandlingarna att någon sorts brittisk administration borde bibehållas för en obestämd övergångsperiod. Det finns rentav ett prejudikat, den lilla forna portugisiska kolonin Macao, bara fem mil ifrån Hongkong, tvärs över Pärlfloden, på det kinesiska fastlandet. Kineserna vägrade att ta den tillbaka, så nu är Macao enligt den portugisiska författningen från 1976 ett "kinesiskt område under temporär portugisisk förvaltning".

Men Hongkong ville kineserna absolut ha tillbaka. De erbjuder sig däremot att 50 år efter 1997 garantera området speciell status under en kinesisk guvernör

född i Hongkong. Allt skulle vara som förr, ja rentav bättre. Fri marknadsekonomi, konvertibel valuta, tom hasardspel (obegränsat) och yttrandefrihet (något begränsad med förbudet av öppna attacker mot kommunistkina), skulle vara tillåtet. En slags demokratisk förvaltning med fritt valda representanter får introduceras, något som inte fanns ens under det brittiska väldet.

På pappret låter det ju utmärkt. Frågan är dels hur det kommer att tolkas om 13 år när det blir dags, och hur den nu nästan 80-årige ledaren Teng-hsiao-ping kan garantera fördragets efterlevnad när väl nästa generationen tar över.

Det finns parallellfall, som inte lovar särskilt gott: Shanghai, som tidigare hade samma ekonomiska betydelse som Hongkong har i dag, garanterades liknande villkor efter Maos segerrika revolution. I dag lär det vara en överbefolkad spökstad, där problemen är om möjligt större än på andra håll i Kina. Och Tibet som skulle ha blivit en "autonom region" inom ramen för Folkrepubliken, integrerades snabbt, brutalt och effektivt. De flesta klostren är i dag stängda eller förstörda, de flesta munkar utdrivna eller fängslade och Tibets unika livsstil har gått förlorad.

Något liknande fruktar befolkningen även i Hongkong. Villkoren är dock ganska olika. De rikaste hinner nog utan tvekan att sätta sig i säkerhet, tillsammans med det mesta de har av värde. För den fattiga majoriteten finns knappast något hopp, men å andra sidan kommer deras livsvillkor inte att förändras särskilt mycket. För en del väntar ännu ett flyktäventyr, utan mycket hopp och perspektiv. I det relativt överbefolkade

Sydostasien är flyktingarna mer ovälkomna än någonsin. Australien och Nya Zeeland har också drastiskt begränsat invandringen och den forna kolonialmakten är långt borta och vettskrämd av tanken på ännu en invasion av främmande kultur. Återstår någon halvmiljon av den välutbildade medelklassen, som inte heller någon vill ha. De bävar för att stanna under kommunistiskt välde, men är samtidigt Hongkongs största hopp om en någorlunda ordnad framtid. För visserligen lovar britterna att söka förhandla fram de bästa tänkbara garantier – helst någon slags internationell övervakning av Hongkongs speciella status – men till sjuvende och sist, kommer allt att bero på om de kinesiska kommunisterna verkligen vill bevara denna sin unika ekonomiska navelsträng med omvälden.

* * *

Dagen före sin sjuttiotredje födelsedag meddelade slutligen USA-presidenten Ronald Reagan, det som alla redan visste, nämligen att han kommer att ställa upp för återval i år. Därmed kan hans republikanska parti lugnt börja förbereda sig för novembervalen, medan det för demokraterna väntar en omgång slit-samma primärval. Åtta demokratiska kandidater ställde upp i januari i en tv-sänd debatt, som presidenten därefter skämtsamt kommenterade med att det fanns så många demokrater i panelen, att det saknades vallöften som skulle räcka för alla. Den ironin kunde han kosta på sig, om man betänker att av alla demokratiska kandidater är det den svarte

Jesse Jackson som har den bästa showen och ändå räknar inte ens han själv med att han kan vinna.

Norskättlingen och Jimmy Carters förra vicepresident Walter Mondale har enligt opinionsundersökningarna redan ett teoretiskt ointagligt försprång framför även de närmaste konkurrenterna liksom stöd från fackföreningar och de flesta maktgrupperna inom partiet. I mitten av mars, när detta läses, har nog Mondale definitivt vikt åt sig den demokratiska kandidaturen efter det att en lång serie uttagningskommittéers sammanträden och primärvalen har ägt rum. Inte ens närmaste konkurrenten, förre astronauten och senatorn John Glenn har någon reell chans, de återstående fem kandidaternas namn kan gott förbli okända. Bland dem finns nog ett, som är känt från tidigare kampanjer, före detta senatorn Georg McGovern. Han sades vara 10 år före sin tid år 1972, då han katastrofalt förlorade mot Nixon. I dag verkar han snarare vara tio år efter.

Mondale alltså. Det talar sitt tydliga språk att strax före de första primärvalen som traditionellt hålls i New Hampshire, hade telefonförfrågningar visat att presidenten leder över Mondale med 2:1 även bland delstatens *demokratiska* väljare. Det är inga uppmuntrande nyheter för de demokratiska partibossarna, och de står inte ensamma. Här följer några uppgifter ur en opinionsundersökning som veckomagasinet Newsweek publicerade i februari om president Reagans starka och svaga punkter.

Högst uppskattar väljarna hur han ställer upp för Amerika – där får han hela 80 % med sig. Det är tydligen viktigt för väljarna att åter få vara stolta över att

tillhöra världens mäktigaste nation. I fråga om inrikes ekonomi får Ronald Reagan 49% av väljarna med sig, vilket är en ovanligt hög siffra, som dessutom håller på att stiga i takt med konjunkturen. 43% underkänner presidentens ekonomiska politik.

Men bara 34% av amerikanerna var nöjda med Reagans politik i Centralamerika och än mindre – 32% – godkänner USAs agerande i Mellanöstern. Ingenting tyder på att något så avgörande skulle kunna hända i Centralamerika, att det avsevärt kunde försämra presidentens ställning, snarare tvärtom. Det är annat med Mellanöstern, i synnerhet Libanon, ett land som det amerikanska politiska tänkandet tydligen har svårt att få grepp om. I fråga om det är väl USA i gott sällskap, men det är valår i Amerika, som dessutom, här liksom på flera andra håll i världen, bär ett större ansvar – och alltså även tar större risker – än andra. En katastrofal utveckling i Libanon är fullt möjlig, om den inte rentav har börjat. Dock har man svårt att se den amerikanske presidenten, som under ett valår skulle klanta sig så att han ger bort en given seger på en sådan fråga.

Det mesta tyder därför på, att bara allvarlig sjukdom eller döden kan hindra Ronald Reagan, som redan nu är Förenta staternas äldste president genom tiderna, att bli omvald för ytterligare fyra år. Enligt sina läkare är han fullt kapabel att fullfölja även den valperioden.

De 80% av de amerikanska medborgarna som gillar sin presidents sätt att

ställa upp för Amerika – som de tydligen jämför med föregångarnas – menar väl i första hand, låt oss inte tvivla mycket på det, hans sätt att uppträda som ledare för västvärlden. Där – i västvärlden alltså – fick han, enligt min mening oförtjänt, stå ut med mycket kritik både från politiker och från medierna. Man minns fortfarande alla de hänfulla kommentarerna för nästan exakt ett år sedan när presidenten talade om ett försvarssystem i rymden. Sedan dess har allt fler forskare hunnit att fundera och kommit fram till slutsatsen, att ett sådant system är både ett realistiskt och billigt alternativ. Värt att påpeka i sammanhanget är, att Reagan aldrig föreslagit att ett sådant system skall byggas. Vad han föreslog var att man ska undersöka *möjligheten* att med hjälp av lasern och andra vapen kunna effektivt försvara USA mot en eventuell sovjetisk kärnvapenattack.

Nu läser jag en rapport skriven av Dr George Keyworth, som är presidentens vetenskapliga rådgivare. Det kommer nog att diskvalificera honom direkt inför en del opinionsbildare, som hellre lutar på sovjetiska experter som Amerika-institutets chef, tillika Palmekommissionens medlem, Dr Arbatov. För mig duger en regeringsexperts analys, som har utarbetats för en grupp beslutsfattare i ett demokratiskt land och dessutom är innehållsmässigt saklig och övertygande, ganska bra. Rapporten påpekar att tack vare den snabba utvecklingen på området skulle man inom några år kunna bygga upp ett markbaserat system med pulserande ultrakorta laserstrålar, kombinerat med den nyaste konventionella icke-nukleära robottekniken som en antimissilmissil. De olika komponenterna av

systemet skulle kunna dirigeras mot mål av ett nät av satelliter och datorer och vara i stånd att möta och förstöra fiendens missiler antingen kort efter starten på vägen upp i rymden, under själva rymdflygningen och/eller på vägen ner genom atmosfären.

– Om ett sådant system är utbyggt, säger Dr Keyworth, kan vi föreslå ryssarna att systematiskt avveckla alla strategiska kärnmissiler, då ju bägge sidor förstår att ryska robotar då är verkningslösa som avskräckningsmedel. Rapporten fortsätter så här:

– Om inte vi nu tar detta steg, kommer ryssarna att göra det om några år. Då borde vi inte hysa några illusioner att de kommer att erbjuda oss möjligheten att ömsesidigt avskaffa några kärnvapen. Om vi inte vill bemöta den ryska slagstyrkan med ett försvar av denna typ, är det enda alternativet att bygga västerlandets säkerhet på en ständigt växande kärnvapenstyrka, för att inte komma i underläge. Läser man inte så som den beryktade fan läser bibeln, så tror jag att denna rapport vore utmärkt lektyr för verkliga fredsälskare.

Ännu en militär information har jag svårt att undanhålla läsaren. Nyligen läste jag i en engelsk söndagstidning en exklusiv intervju med chefen för Försvarsstabens viceamiralen Bror Stefenson. Exklusiva intervjuer om och från Sverige är nog ganska sällsynta i utlandet och denna var så mycket mer ovanlig att där nu slutligen meddelades detaljerna om hur vi äm-

nar skjuta ner kryssningsmissilerna på väg mot mål i Sovjet från baserna i Europa. Amiralen skulle ha sagt att detta kommer att ske med hjälp av markbaseerade mobila radarstationer importerade från USA och anpassade till våra svenska behov, samt våra egna flygburna kontrollstationer för tidig varning – som amerikanska AWACS, fast mindre, står det att läsa – och slutligen ett antal Viggenflygplan, utrustade med radar för att upptäcka lågtflygande föremål.

Det låter ju betryggande för varje svensk, även för en som just råkar befinna sig i utlandet. Synd bara, att varken den brittiske journalisten, som nu kom med detta scoop, eller mina svenska kollegor i London, som läste samma artikel och pliktskyldigast rapporterade till sina hemmaredaktioner, inte ställde ett par enkla följdfrågor:

– Kryssningsmissiler utvecklades och placerades i Europa med förutsättningen, att ryssarna för närvarande inte har något motvapen. Annars hade ju idén varit meningslös. Är det då verkligen trovärdigt att Sverige, ett neutralt land vars militära utgifter är så ofantligt mycket lägre än Sovjetunionens, skulle, i det teoretiska fallet att en sådan missil hade varit på väg mot mål i Sovjet, vara i stånd att skjuta ner den, vilket är mer än vad ryssarna kan?

– Är det i ett sådant läge sannolikt (det är ju då fråga om krig mellan supermakterna) att Sverige blandar sig i?

Och slutligen:

– Är det verkligen tänkbart, att samma amerikanska regering, som ju påstås vara ovanligt krigshetsande, skulle till Sverige sälja anordningar eller komponenter till dem, som är avsedda att tillin-

tetgöra eventuella amerikanska vapen avfyra mot tredje land?

Det är möjligt att amiralen gjorde sin plikt gentemot fosterlandet, alltså i allas vårt intresse. Fast som desinformations-

manöver var det nog litet för enkelt. Men vad gjorde alla journalister, som svalde och vidarebefordrade sådana påståenden?

ÅRSSAMMANKOMST

Föreningen Svensk Tidskrifts Vänners årssammankomst

måndagen den 21 maj 1984 kl 18.15
Läkarsällskapet, Klara Östra Kyrkogata 10,
Stockholm

- Redogörelse för Svensk Tidskrifts verksamhet
- Middag
- Föredrag

Anmälan per telefon 08/67 59 55